

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет

Кафедра сучасної української мови

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

**КОМУНІКАТИВНА ЛІНГВІСТИКА І ДИСКУРСИВНО-ЖАНРОВІ
РЕГІСТРИ СПІЛКУВАННЯ**
(вибіркова)

Освітньо-професійна програма **Українська мова та література**

Спеціальність **035 Філологія**
Галузь знань **03 Гуманітарні науки**
Рівень вищої освіти **другий магістерський**
Факультет **філологічний**

Мова навчання **українська**

Розробник: Шабат-Савка Світлана Тарасівна – доктор філологічних наук,
професор кафедри сучасної української мови.

Профайл викладача:

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=LvzPp3sAAAAJ&hl=uk>.

Контактні телефони: +380507038586

E-mail: s.shabat-savka@chnu.edu.ua; shabat-savka@ukr.net

Сторінка курсу в Moodle: <https://moodle.chnu.edu.ua/enrol/index.php?id=4938>

Консультації онлайн-консультації на платформі Google Meet (середа,
13.00 – 14.30 год.)

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Навчальна дисципліна «Комунікативна лінгвістика і дискурсивно-жанрові реєстри спілкування» належить до блоку дисциплін самостійного вибору здобувачів другого магістерського рівня ОП «Українська мова та література» спеціальності 035 Філологія. Це важливий курс про міжособистісну комунікацію, основні дискурсивні моделі людської інтеракції, про мовну особистість, яка повинна знати й ефективно використовувати правила комунікативної поведінки в різних ситуаціях, у тих або тих дискурсивних практиках.

Мовна комунікація – складна інформаційно-знакова система, що вирізняється своїми індивідуальними, національними та соціокультурними складниками. Без розуміння ознак і чинників ефективної мовної комунікації, без знання типологічних реєстрів комунікації, без правильного володіння різномісними мовними ресурсами неможливо здійснювати будь-яку професійну діяльність, зокрема і фахову філологічну діяльність у різних сферах її застосування. Це визначає специфіку навчальної дисципліни, опанування якої має соціально зумовлене, пізнавальне й виховне значення і, без сумніву, відіграє особливо важливу роль у підготовці висококваліфікованих та конкурентоспроможних філологів-україністів.

2. Мета навчальної дисципліни – представити комунікативну лінгвістику як багатоаспектну навчальну дисципліну гуманітарного циклу; сформувати в студентів чітку систему теоретичних знань про концептуальні засади мовної комунікації, її природу та структуру; репрезентувати основні дискурсивно-жанрові моделі міжособистісного спілкування в аспекті комунікативного кодексу та ефективних регуляторів мовленнєвої діяльності; схарактеризувати тактико-стратегічний потенціал мовної особистості з опертям на етнокультурні складники та толерантність, на окреслення специфіки фахової діяльності філолога.

3. Пререквізити. Теоретичною базою вивчення дисципліни є навчальні курси: «Методологія та організація наукових досліджень», «Педагогіка і психологія вищої школи».

4. Результати навчання

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та / або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК-8 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК-10 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань / видів економічної діяльності).

Фахові компетентності:

ФК-8. Усвідомлення ролі експресивних, емоційних, логічних засобів мови для досягнення запланованого прагматичного результату.

ФК-12. Здатність чітко визначати й ідентифікувати мовознавчі напрями та школи; виокремлювати та кваліфікувати наукові проблеми в галузі лінгвістики.

Програмні результати навчання:

ПР-2 Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.

ПР-3 Застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі.

ПР-4 Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

ПР-6 Застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації.

ПР-21 Аналізувати й порівнювати лінгвістичні явища в українській та слов'янських мовах, характеризувати основні проблеми; критично оцінювати отриману інформацію й предметно характеризувати досягнення мовознавців у різних галузях лінгвістики, застосовувати отримані знання у власних лінгвістичних дослідженнях або при аналітичному реферуванні джерел.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні:

знати:

- предмет, завдання та методологію комунікативної лінгвістики;
- основні дискурсивно-жанрові реєстри людської комунікації;
- термінообшир понять «дискурс», «жанр», «реєстр», «висловлення», «мовленнєвий акт»;
- вербальні та невербальні засоби комунікації;
- регулятиви мовної комунікації, основні принципи спілкування та максими їхньої реалізації;

розуміти:

- комунікативну лінгвістику як дисципліну, як ключове поняття в будь-якій сфері професійної діяльності, що передбачає формування комунікативної компетентності;
- сутність мовної комунікації, її антропоцентричність;
- важливість організації мовного коду у професійній комунікації;
- основні ознаки, структуру та мовні особливості наукового стилю, зокрема і наукового тексту;

- відповідальність за результати та достовірність проведених наукових досліджень;

уміти:

- аналізувати досягнення українських мовознавців у царині комунікативної лінгвістики;
- визначати основні ознаки та чинники ефективної мовної комунікації;
- правильно використовувати комунікативні стратегії і тактики різних типів дискурсу;

5. Опис навчальної дисципліни**5.1. Загальна інформація**

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1	1	3	90	16	14			60		залік
Заочна	1	1	3	90	4	4			82		залік

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Комунікативна лінгвістика та особливості міжособистісного спілкування												
Тема 1. Комунікативна лінгвістика в аспекті методології, предмета й об'єкта дослідження	14	2	2			10	12	2				10
Тема 2.	14	2	2			10	10					10

Комунікативний кодекс та ефективні регулятори мовленнєвої діяльності.												
Тема 3. Тактико-стратегічний потенціал мовної особистості.	14	2	2			10	12		2			10
Тема 4. Етнокультурний складник комунікативної поведінки спілкувальників.	14	2	2			10	10					10
Разом за змістовим модулем 1	56	8	8			40	44	2	2			40
Змістовий модуль 2. Дискурсивно-жанрові реєстри комунікації												
Тема 5. Дискурс і стиль спілкування.	9	2	2			5	10	2				10
Тема 6. Типологічні реєстри мовленнєвого спілкування.	9	2	2			5	10					10
Тема 7. Толерантна / конфліктна модель людської інтеракції.	7	2				5	14		2			12
Тема 8. Мовленнєві жанри і комунікативні девіації у спілкуванні.	9	2	2			5	10					10
Разом за змістовим	34	8	6			20	46	2	2			42

модулем 2												
Усього годин	90	16	14			60	90	4	4			82

5.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Комунікативний процес у взаємодії вербальних і невербальних складників.	2
2	Моделі, форми, функції людської комунікації.	2
3	Комунікативний паспорт і структура мовної особистості.	2 / 2
4	Національно-культурний складник мовця: лінгвістичні маркери ідентифікації.	2
5	Типологія дискурсів та мовленнєвих жанрів.	2 / 2
6	Екстралінгвальні чинники реалізації стратегій і тактик міжособистісного спілкування: успішна / неуспішна мовна комунікація.	2
7	Інституційні дискурси в аспекті фахового становлення філолога.	2
	Разом	14 / 4

5.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Актуальні проблеми комунікативної лінгвістики, її досягнення та перспективи.	10 / 10
2	Комунікація: співвідношення механізмів і процесів мовленнєвої діяльності.	10 / 10
3	Роль гендерного чинника в процесі міжособистісного спілкування.	10 / 10
4	Соціально-рольові параметри дискурсивної практики мовців.	10 / 10
5	Лінгвокультурний підхід у міжмовній комунікації.	5 / 10
6	Організація та типологія мовленнєвих жанрів: становлення української генології.	5 / 10
7	Девіація в аспекті побудови мовленнєвого жанру.	5 / 12
8	Мовленнєві жанри і філологічний дискурс.	5 / 10
	Разом	60 / 82

6. Система контролю та оцінювання:

Види та форми контролю

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів з курсу здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (заліку).

Об'єктом оцінювання знань студентів є програмовий матеріал дисципліни, засвоєння якого перевіряється під час контролю.

Завданням поточного контролю слугує систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, уміння самостійно опрацьовувати теоретичний матеріал, складання конспекту, написання реферату, створення лінгвістичного словника, створення презентації, здатності публічно чи письмово представляти той або той матеріал.

Методи оцінювання

Метод письмового контролю. Здійснюється за допомогою контрольних робіт, письмових завдань, які можуть бути короткочасними (15–20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики.

Метод усного контролю. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед студентом декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією групою студентів. Правильність відповідей визначається викладачем і коментується. За підсумками контролю виставляються оцінки.

Метод тестового контролю. В основі такого контролю тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких свідчить про наявність (або відсутність) у студентів певних знань, умінь.

Метод самоконтролю. Передбачає формування в студентів уміння самостійно контролювати ступінь засвоєння навчального матеріалу, знаходити допущені помилки, неточності, визначати способи ліквідації виявлених прогалин.

Засоби оцінювання

- контрольні роботи;
- тести;
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на занятті;
- завдання на мультимедійних засобах;
- законспектовані наукові праці;
- термінологічний словничок.

7. Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінювання рівня та якості знань студентів здійснюється із врахування індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Оцінку «зараховано» («А») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 90–100 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- ґрунтовно засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу, вміють її використовувати для аргументації тих чи тих положень при розкритті змісту відповідної проблеми;

- виявили поглиблене розуміння актуальних проблем комунікативної лінгвістики, її досягнень і перспектив;

- вільно оперують фактологічною джерельною базою, оволоділи відповідною науковою термінологією, що передбачена при засвоєнні пропонованого курсу;

- регулярно, кваліфіковано з використанням матеріалів додаткової літератури брали участь у реферативних повідомленнях;

- глибоко опрацювали всі питання, які винесені на самостійне вивчення;

- глибоко розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («В») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 80–89 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;

- знають праці вітчизняних дослідників у царині комунікативної лінгвістики, визначають основні дискурсивно-жанрові реєстри комунікації;

- в основному засвоїли матеріал, який дає можливість узагальнювати тактико-стратегічний потенціал мовної особистості, визначати складники міжособистісного спілкування;

- продемонструвати знання фактичного матеріалу, частково володіють відповідною науковою термінологією;

- брали досить активну участь при обговоренні питань у реферативних повідомленнях;

- опрацювали питання самостійного вивчення;

- розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («С») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 70–79 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- виявили обізнаність та частково засвоїли рекомендовані до кожної теми джерела та спеціальну літературу;

- знають праці вітчизняних дослідників з комунікативної лінгвістики та визначають основні дискурсивно-жанрові реєстри комунікації;

- в основному засвоїли матеріал, який дає можливість розуміти процеси толерантної та конфліктної комунікації;

- продемонструвати знання фактичного матеріалу, частково володіють відповідною науковою термінологією;

- розкрили, але не повністю питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («D») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 60–69 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не повністю опанували матеріал, передбачений програмою курсу, мають досить поверхневі знання щодо проблем, які вивчалися;

- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій та роботи у реферативних повідомленнях;

- обмежилися опосередкованим вивченням наукових джерел та мінімальним опрацюванням рекомендованої літератури;

- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;

- частково розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «зараховано» («Е») отримують студенти, які набрали загальну суму балів 50-59 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- показали фрагментарну обізнаність щодо змісту питань, що розглядалися під час лекцій та роботи в реферативних повідомленнях;

- обмежилися опосередкованим вивченням дискурсу і стилю спілкування, мовленнєвих жанрів;

- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;

- фрагментарно розуміються у питаннях, винесених на підсумковий модуль-контроль.

Оцінку «не зараховано» («FX») з можливістю повторного складання отримують студенти, які набрали загальну суму балів 35–49 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували частину занять;

- пасивно поводити себе на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи;

- не опрацювали рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтуються в принципах української орфографії та орфоєпії;

- не розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Оцінку «не зараховано» («F») з обов'язковим повторним курсом отримують студенти, які набрали загальну суму балів 1–34 від максимальної кількості можливих. При цьому:

- не відвідували практичних занять;

- пасивно поводити себе під час роботи на практичних заняттях, не виявили належних навичок і бажання до самостійної роботи,

- не опрацювали рекомендованої літератури, у зв'язку з цим не орієнтуються і не знають принципів та критеріїв виділення частин мови;

- не бажали відповідати на поставлені питання під час проведення практичних занять, фактично не засвоїли програму курсу;

- повністю не розкрили питання підсумкового модуль-контролю.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)								Кількість балів (залікова робота)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль №2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	40	100
7	7	8	8	8	8	7	7		

8. Рекомендована література

8.1.Базова (основна)

1. Бацевич Ф. Лінгвістична генетика: проблеми і перспективи. Львів : ПАІС, 2005. 264 с.
2. Бацевич Ф.С. Нариси з лінгвістичної прагматики: монографія. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
3. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. К. : „Академія, 2004. 344 с.
4. Граматика сучасної української літературної мови: морфологія / за редакцією К. Г. Городенської. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
5. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення. К. : Наукова думка, 1973. 288 с.
6. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : Нариси. К. : Довіра, 2007. 262 с.
7. Загнітко А.П. Сучасні лінгвістичні теорії: монографія. Донецьк: ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2007. 219 с.
8. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій: монографія. Луцьк: Вежа, 2001. 340 с.
9. Мовленнєві жанри в міжкультурній комунікації: монографія / авт. кол.: Р.Помірко, Ф.Бацевич, А.Паславська та ін. Львів : ПАІС, 2010. 280 с.
10. Радзівська Т.В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту. Текст – Соціум – Культура – Мовна особистість : монографія. К. : ДП „Інформативно-аналітичне агентство”, 2010. 491 с.
11. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
12. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
13. Степаненко М. І. Просторові поширювачі у структурі простого речення: монографія. Полтава: АСМІ, 2004. 462 с.
14. Українська грамати́ка в іменах : енциклопедичний словник-довідник : [науково-довідкове видання] / упорядники Загнітко Анатолій, Балко Марина. Донецьк : ДонНУ, 2013. 426 с.
15. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: В.М.Русанівський, О.О.Тараненко (співголови), М.П. Зяблюкта ін. К.: Укр. енцикл., 2002. 752 с.
16. Український правопис. К.: Наук. думка, 2019. 392 с.

8.2.Допоміжна

1. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність. К. : Рідна мова, 1998. 475 с.
2. Бріцин В., Максим'юк Н., Максим'юк О. Прагматика висловлень відмови в українському художньому діалогічному дискурсі : монографія. Чернівці, 2017. 270 с.

3. Галас А. М. Період у сучасній українській літературній мові : [навчально-методичний посібник для студентів філологічних спеціальностей] / А. М. Галас. Ужгород : УНУ, 2002. 54 с.
4. Гуйванюк Н. В. Слово – Речення – Текст : [вибрані праці]. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. 664 с.
5. Загнітко А. Лінгвістика тексту: Теорія і практика: науково-навчальний посібник. Донецьк : ДонНУ, 2006. 289 с.
6. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис. Донецьк : ДонНУ, 2001. 663 с.
7. Загнітко А. Теорія граматики і тексту : монографія. Донецьк : Вид-во «Ноулідж», 2014. 480 с.
8. Калашник В. С. Людина та образ у світі мови : вибрані статті. Х. : ХНУ ім. В. Каразіна, 2011. 368 с.
9. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування : монографія. Одеса : «Астропринт», 2001. 341 с.
10. Кондратенко Н. В. Синтаксис українського модерністського і постмодерністського художнього дискурсу : монографія. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. 328 с.
11. Кондратенко Н., Стрій Л., Билінська О. Лінгвопрагматика політичного дискурсу : типологія мовленнєвих жанрів. Одеса : «Астропринт», 2019. 236 с.
12. Космеда Т. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики : формування і розвиток оцінки. Л. : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. 350 с.
13. Навчук Г. В., Шинкарук В. Д. Формально-синтаксичні та функціонально-семантичні особливості окличних речень : монографія. Тернопіль : «Астон», 2007. 200 с.
14. Скаб М. С. Граматика апеляції в українській мові. Чернівці : Місто, 2002. 272 с.
15. Степаненко М. І. Публіцистична спадщина Олеся Гончара (мовні, навколомовні й деякі інші проблеми) : монографія. Полтава : АСМІ, 2008. 393 с.
16. Степаненко М., Педченко С. Семантика і функціонування модальних часток у сучасній українській літературній мові : монографія. Полтава : ПП «Астроя», 2019. 222 с.
17. Шабат-Савка С. Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові : монографія. Чернівці : «Букрек», 2014. 412 с.
18. Шабат-Савка С. Т. Українськомовний питальний дискурс: монографія. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2019. 332 с.
19. Шинкарук В. Категорії модусу і диктуму у структурі речення: Монографія. Ч., 2002. 272 с.
20. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації. К. : Академія, 2010. 312 с.

9. Інформаційні ресурси

1. Доступ до електронних архівів і баз даних, що містить інформацію з питань українського синтаксису: <http://library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua>
2. Офіційний сайт Української мови // <http://ukrainskamova.at.ua>
3. Освітній онлайн-ресурс // <http://litmisto.org.ua>
4. Український лінгвістичний портал: <https://www.ulif.org.ua/>.
5. Довідник з української мови // <http://javot.net/mova/glav.htm>
6. Портал української мови та культури: <https://slovnyk.ua/>.